

## **ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ «АТРАКТИВНОГО» АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА**

*Анотація:* Стаття розглядає типові ознаки і критерії досконалості середовищних утворень для людей чутливих до поклику рідних місць.

*Ключові слова:* архітектурне середовище, типологія, суб'єкт середовищної діяльності, критерій досконалості.

Продовжуючи послідовний опис типів архітектурного середовища, виділених з урахуванням соціально-психологічних особливостей взаємопов'язаних з ними учасників середовищної діяльності та їх уявлень про досконалу організацію штучного довкілля [3], докладніше розглянемо визначальні ознаки «атракативних» середовищних утворень. «Атракативне» архітектурне середовище віднесене до групи феноменологічних типів штучного довкілля разом з «емотивним», «драматичним» і «адресним». Загальною ознакою феноменологічних типів архітектурного середовища є підкреслена увага до душевних переживань людини.

«Атракативне» архітектурне середовище – це один з шістнадцяти типів штучного довкілля, яке в найбільшій мірі враховує очікування «місіонерів» і найповніше може бути описаним з позицій його привабливості. У такому оточенні створюються умови, принадні для певних категорій населення. Воно відтворює специфічні особливості природного чи культурного контексту «місця», з яким людина ототожнює себе. «Атракативне» архітектурне середовище породжує в людині відчуття прихильності, симпатії, любові. Вона відчуває емоційний зв'язок з довкіллям, про що свідчить бажання повертатися у певне місце і довше знаходитися там. Довкілля, що має протилежні властивості, навпаки, сприймається людиною з відразою. Воно на психологічному рівні відштовхує її.

Концептуальним підґрунтям для виділення цього типу архітектурного середовища стали теорії, які спираються на уявлення про цінність для певних груп населення окремих природних чи техногенних ландшафтів. Різноманітні прояви зв'язків між людиною і небайдужим для неї архітектурним середовищем докладно описав К. Лінч [1]. Географ І-Фу Туан, який досліджував переживання людиною «сенсу місця», запропонував ввести у науковий лексикон терміни топофілія – прихильне ставлення людини до місця, і топофобія – бажання уникати контакту з деякими місцями [5]. Це глибоко інтимні переживання, пов'язані з персональною історією кожної особистості. Тому неможливо виділити якісь об'єктивні якості, які б дозволяли однозначно описати «атракативне» архітектурне середовище. Проте,

Архітектура будівель і споруд вірогідно, до цієї категорії можна віднести будь-яке середовище, здатне нагадати людині про місцевість, з якою вона пов'язана генетично. К. Норберг-Шульц запропонував на основі співставлення фрагментів штучного довкілля з типами «природних місць» виділяти романтичні, космічні, класичні й складні пейзажі [4]. Як наслідок, для вихідця з певної природно-кліматичної зони атрактивним буде архітектурне середовище відповідно типу.

Прикладом сучасного архітектурного середовища, що має риси, добре знайомі мешканцям Скандинавського півострова, може бути Національний оперний театр в м. Осло, Норвегія, запроєктований у 2000 р. норвезьким архітектурним бюро Snoehetta і зведений у 2004-2008 рр. Ця одночасно сувора і лагідна споруда в екстер'єрі та інтер'єрі містить значну кількість дрібних ретельно пророблених деталей, отже може бути співвіднесеною з романтичним пейзажем, який за К. Норберг-Шульцем має приваблювати вихідців з країн північної Європи (рис. 1).



Рис. 1. Національний оперний театр, м. Осло, Норвегія, арх. Snoehetta 2008 рр.

За аналогією можна припустити, що оточення з вираженими етнічними ознаками буде приваблювати представника відповідного етносу. Цією обставиною пояснюється популярність етнічних мотивів в оформленні закладів харчування, мотелів і кемпінгів, розташованих вздовж міжселенських автотрас. Подібні прийоми застосовуються і для формування архітектурного середовища деяких адміністративних будівель, а також краєзнавчих музеїв (рис. 2).

Засобом збудження в людині емоційно забарвлених спогадів про певне географічне середовище є спорудження лендформних архітектурно-містобудівних об'єктів. Е. Міраллес розробив метод кінематичних перетинів, який дозволяє побудувати форму великої архітектурної структури в повній відповідності до

Архітектура будівель і споруд топографії ділянки. Цей метод був застосований архітектором у проекті Гімнастичного центра в м. Аліканте, Іспанія. Аналогічний підхід використала група «Форін Офіс Архітектс» в проекті портового терміналу Йокогами, Японія (рис. 3).



Рис. 2. Музей писанкового розпису м. Коломия, Україна, арх. І. Є. Шуман, 2000 р.



Рис. 3. Портовий термінал м. Йокогама, Японія, арх. «Форін Офіс Архітектс», 1995 р.

Інші архітектурно-містобудівні теорії спираються на зв'язок між фізичною реальністю сучасних середовищних утворень і первісними образами, які зберігає колективна людська пам'ять. До цієї категорії належать пошуки представників творчих об'єднань «Тенденція», ГРАУ, «Лабіринт» та інших. Переосмисленням архетипів займалися Л. Кан, О.-М. Унгерс, Р. Бофілл та деякі інші архітектори. Прикладом архітектурного середовища, створеного на основі своєрідної архетипічної проектної концепції, є житловий будинок Сег Понд в парку Сагапонак на Лонг-Айленді, Нью-Йорк (США), архітекторів Д. Агрест і М. Гандельсонаса (рис. 4).

Прикладом перенесення у новий контекст окремих знакових елементів штучного докільля, особливо цінного для певної групи людей, є архітектурне середовище площі Італії в м. Екседра, Нью-Орлеан, США, організоване за проектом архітекторів Ч. Мура і У. Херсі (рис. 5). Його замовила італійська громада міста для проведення своїх фестивалів.

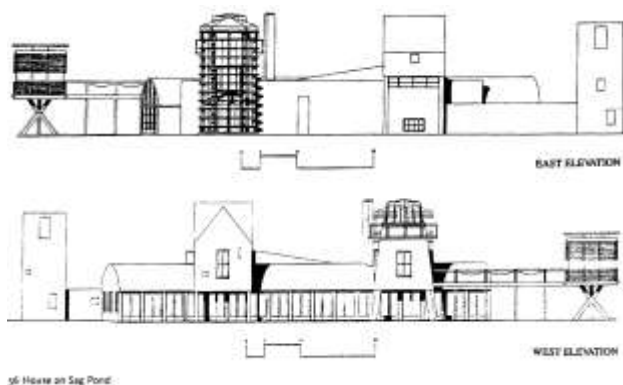


Рис. 4. Житловий будинок Сег Понд в парку Сагапонак на Лонг-Айленді, Нью-Йорк, США, арх. Д. Агрест і М. Гандельсонаса, 1994 р.

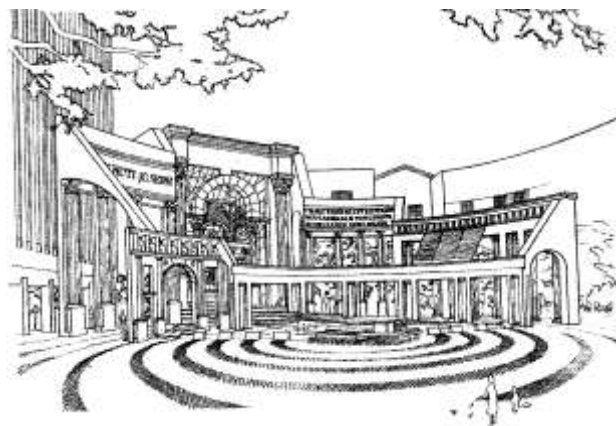


Рис. 5. Площа Італії в м. Екседра, Нью-Орлеан, США, організоване за проектом арх. Ч. Мур і У. Херсі, 1976 р.

Чільне місце у формуванні «атрактивного» архітектурного середовища посідають його когнітивні феноменологічні властивості, другу позицію займають структурні морфологічні властивості. Серед характерних особливостей такого довкілля слід відмітити розташування в зонах проживання осіб, об'єднаних місцем походження; використання традиційних архітектурних форм чи форм, що нагадують конфігурацію складових природного оточення рідних місць мешканців; застосування місцевих матеріалів, а також звичних для певних регіонів архітектурних форм і їх просторових з'єднань, прийомів членування поверхонь, кольорових сполучень і способів організації денного освітлення.

«Атрактивне» архітектурне середовище виражає життєві цінності етико-сенсорних інтровертів, яких відрізняє впевненість у важливості дотримання етичних норм, уміння бачити негативний етичний потенціал людей, категоричність, чуйність, спостережливість, обережність [2]. Вдячні споживачі такого типу архітектурного середовища, віднесені до категорії «місіонерів». Вони цікавляться відношеннями між суб'єктами середовищної діяльності та речовинно-просторовими елементами штучного оточення, добре орієнтуються в міжособистісних стосунках і приділяють значну увагу морально-етичній оцінці вчинків людей. Їх більше цікавлять відношення між елементами оточення, ніж самі елементи. Події, які розгортаються у довіллі, представники цього типу сприймають відокремлено і віддають перевагу звичним способам його організації.

«Місіонери», як «патетики», «містики» і «медіатори», відносяться до етичних типів суб'єктів середовищної діяльності. Їх об'єднує зацікавленість внутрішніми процесами, що розгортаються в довіллі. Причини цих процесів вони схильні пояснювати внутрішніми обставинами. Інформацію, що надходить до них з оточення, представники цих типів пропускають через власні емоційні фільтри. Вони оцінюють ситуацію з точки зору її фактичної відповідності потребам і



Архітектура будівель і споруд бажанням людини, а також з точки зору її відповідності певним поведінковим сценаріям.

Найбільших успіхів у формуванні «атраکتивного» архітектурного середовища здатні досягти «перцепціоністи», які прагнуть урахувати глибинні пристрасті та задовольнити приховані бажання майбутніх споживачів, розроблюваних ними середовищних утворень. У створюваному архітектурному середовищі вони намагаються досягти відповідності актуальним внутрішнім станам людини.

Критерієм гармонійності «атраکتивного» архітектурного середовища виступає його привабливість для окремої людини чи для певної категорії осіб. Головним соціальним метакритерієм «атраکتивного» архітектурного середовища є справедливість, а підпорядкованим матеріальним – екологічність. Про прихильність людини до певного місця свідчить про ототожнення нею цього місця зі своєю домівкою, родинним гніздом, батьківщиною. До показників привабливості належать: бажання людини перебувати у певному місці, сум, людини що була вимушена поїхати геть, прагнення повернутися в улюблене місце або відтворити його характерні прикмети на іншій території (рис. 6).



Рис. 6. Показники привабливості архітектурного середовища

Наприкінці хотілося б висловити сподівання, що чіткі уявлення про типологічні особливості «атраکتивного» штучного довкілля, характерні риси його споживачів і розробників, а також найбільш важливі для них ознаки міри його досконалості сприятимуть підвищенню ефективності зусиль з формування чи реорганізації цього типу архітектурного середовища. В подальших публікаціях подібним чином планується описати інші типи штучного довкілля.

### Література

1. Линч К. Образ города / К. Линч; [пер. с англ. В. Л. Глазычева] / Сост. А. В. Иконников; Под ред. А. В. Иконникова. — М.: Стройиздат, 1982. — 328 с.
2. Стратиевская В. И. Как сделать, чтобы мы не расставались. Руководство по поиску спутника жизни (соционика). / В. И/ Стратиевская. — М.: Издательский Дом МСП, 1997. — 496 с.
3. Шебек Н. М. Типологічні особливості «корисного» архітектурного середовища / Н. М. Шебек // Архітектурний вісник КНУБА: Наук.-вироб. збірник / Відпов. ред. Куліков П. М. – К., КНУБА, 2013. — Вип. 1. — С. 176-182.
4. Norberg-Schulz Chr. Genius loci: paysage, ambiance, architecture / Chr. Norberg-Schulz. — Sprimont: Mardaga, 1997. — 213 p.
5. Tuan Yi-Fu. Topophilia: a study of environmental perception, attitudes, and values / Yi-Fu Tuan. — Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1974. — 248 p.

*Аннотация.* Статья рассматривает типичные признаки и критерии совершенства средовых образований для людей чувствительных к зову родных мест.

*Ключевые слова:* архитектурная среда, типология, субъект средовой деятельности, критерий совершенства.

*Abstract.* The article describes the typical features and criteria of perfect environmental formations for people, who are sensitive to the call of their native places.

*Keywords:* architectural environment, typology, participant of environmental activity, criterion of perfection.